

ARA COM ARA

La creació d'escriptura

CARLES HAC MOR

Pompeu Gener alludia a les excel·lències de la seva pròpia prosa caracteritzant-la de mandonguilla coberta de suc fumejant. Aquesta metàfora, contundent fins a la barroeria, en suggereix una altra de més sofisticada i postmoderna, que podem aplicar, ben elogiosament, a la prosa d'*Els germans*, de Vicenç Altaió: una carn d'olla desconstruïda, amb pilota inclosa, és clar.

I com que Vicenç Altaió és un mag de l'escriptura i de l'oratòria, veiem com aquesta pilota, durant la seva desconstrucció, va rodolant en un discurs sense traves fins que s'enlaira per acabar esclatant per la seva pressió interna, que és de la lògica immanent a la gramàtica.

Perquè Altaió és hiperracional, fins a l'extrem que, en el seu verb, la raó és reduïda a la irraó que la sustenta; i amb la peculiaritat que això no es nota pas gaire: l'humor s'amaga entre els cigrons de la carn d'olla; el màgic Altaió només riu per sota el nas; i els cigrons són les excuses que ell utilitza per poder escriure. Fixeu-vos bé en l'èmfasi amb què tot hi és tractat sense que la prosa resulti emfàtica. Ben mirat, podríem dir que l'èmfasi se'ns despulla: com diu Heidegger, la veritat, en la seva essència, és la no-veritat. Ara bé, l'essència de la veritat no existeix, les essències no existeixen, i per això els accidents poden fer veure que són veritats; i ho són alhora que són mentides.

I d'aquest barrejum prové el fum de la carn d'olla, allò que veritablement té

Vicenç Altaió coronat per Perejaume

importància en l'escriptura de Vicenç Altaió: no pas allò que diu (que pot ser interessant), ni com ho diu (que pot ser engrescador), sinó els senyals de fum que fa per indicar-nos per on s'escola el sentit entre les significacions sorprenents que s'hi entrecreuen.

L'alta màgia d'Altaió li permetria (no sé si algun cop ho ha fet explícitament, per bé que soterradament diríeu que ho fa sempre) de demostrar brillantment una diguem-ne veritat i, tot seguit, demostrar amb la mateixa saviesa la supo-

sada veritat contrària. Que això és propi de sofistes? Sí, i què? Per què tenen tan mala premsa els sofistes? Perquè ensenyen el no-res que envolta la raó.

Sofista o no, Altaió ens demostra la gran mentida (o, si voleu, la gran veritat: abolida la distinció entre veritats i mentides, no hi ha realitat, sinó interpretacions d'això que en diem *realitat*), la falsedat de les construccions racionals, fetes amb la lògica del llenguatge, que mata la poesia que no vol dir pas allò que ja sabem ni tampoc allò que no sabem, l'escriptura que, malgrat la gramàtica, diu allò que no diu.

En efecte, allò que no diem és allò que s'ha esfumat entre les significacions, és el fum de la desconstrucció de la carn d'olla que tothora ens és oferida com a menja espiritual. Altaió, amb jocs de mans i d'altres meravelles destinades a deixar-nos bocabadats, escanya la raó, la lògica, la coherència, i, al capdavant, mostra la manca de fonament de tot, un buit que és alliberador perquè permet de crear anàrquicament, sabent que allò creat només –i és moltíssim– acabarà sent fum.

Tan bon punt hem assolit aquest nivell de lectura de la prosa de Vicenç Altaió, sense que hagin desaparegut gens els altres nivells, ens adonem que el seu efecte és tan fortament desvelador que, necessàriament, l'autor l'ha d'emascarar amb els altres nivells. Si no fos així, s'imposaria un silenci estèril. És a dir, en certa manera, cal escriure sobre coses per poder desescriure i així crear escriptura.

ENIGMÍSTICA

La paraula revessa

MÀRIUS SERRA

MariusSerra@verbalia.com

Ramon Lladó és un dels principals culpables que la literatura potencial francesa sigui present en la nostra llengua.

Les seves traduccions, en col·laboració amb Annie Bats, d'alguns textos fonamentals de Roussel (*Impressions d'Àfrica*), Queneau (*Exercicis d'estil*) i Perec (*La vida: instruccions d'ús*) han incorporat al nostre bagatge editorial els pressupòsits potencials. La rigorosa versió que Bats i Lladó van fer de l'obra més valorada de Perec fins i tot va mereixer el premi Ciutat de Barcelona de traducció 1998. Ara, Lladó publica en solitari una reelaboració de la seva tesi doctoral que esdevé assaig sobre la traducció dels jocs de paraules. El llibre, editat per la Universitat Autònoma de Barcelona, du per títol *La paraula revessa*, amb el clàssic subtítol aclaridor: *Estudi sobre la traducció dels jocs de mots*.

D'entrada cal dir que Lladó és un afrancesat. Això ja es veu d'una hora lluny només que llegim el subtítol, que xarrupa dels *jeux de mots* francesos, i després es confirma en les veus acadèmiques de les quals beu. El llibre és inevitablement acadèmic, però no pas academicista. De fet, Lladó sap que s'enfronta a un territori habitat per francitadors que mai no se sotmetrien a la disciplina del cos de cap exèrcit. De manera que es limita a situar, amb molt bon senderi, els jocs de paraules a rebuf de la retòrica i posteriorment fa mans i mànigues per penetrar en els mecanismes que generen l'enginy verbal sense caure en velleïtats maximalistes. Pel meu gust, el llibre és potser una mica dens i massa respectuós amb la farragosa terminologia desenvolupada pels estudiosos francòfons de l'espai retòric, capaços d'engendrar monstres tan indigestos com els *homeotelèutons* i els *metasemes*, però en canvi també va farcit d'encerts metodològics. Al meu entendre, el principal és no aïllar mai els jocs de mots del seu hàbitat literari i, per tant, no allunyar-se mai de les lectures atentes dels practicants (francesos) estudiats per Lladó. A més, l'experiència traductora aporta al volum una bateria de solucions valuoses que permeten apuntalar molt dignament el discurs.

COLONITZANT LA TERRA INCÒGNITA

El territori atacat per Lladó amb les armes de la neoretòrica és una Terra Incògnita que cada llengua ha anat colonitzant amb la part menys exportable de la seva tradició literària. Si Lladó fos un anglòfon o hagués anat a pescar els exemples en aigües jurisdiccionals de la literatura italiana el llibre seria sensiblement diferent, però una idea de fons romandria invariable. Perquè *La paraula revessa* té una virtut cardinal: Lladó mai no renuncia a l'observació detallada dels efectes que tota manipulació fonològica, morfològica o sintàctica té sobre la semàntica. Probablement aquesta és la clau que fa de Lladó un bon traductor capaç de reflexionar amb encert sobre la traducció dels evanescent jocs de mots de Raymond Queneau en un dels capítols finals (*Traducció de la forma i forma de la traducció*).

Un últim detall ens inquieta des de la mateixa portada, il·lustrada per Benet Rossell amb una preciosa *micografia*, i és que el títol admet una lectura inversa. Què voldrà dir "Assevera'l, ual, rapa'l"?

PARLEM-NE

¿Fins quan, fins a on?

JOAN SOLÀ

Durant els últims dies hi ha hagut uns quants fets greus que afecten de manera molt important la nostra condició de poble, la nostra dignitat de poble. Durant el Festival de cine de Sitges, el director, Sr. Àngel Sala, va presentar la pel·lícula *Irrversible* exclusivament en castellà, i va tractar d'"intolerants" els qui demanaven que ho fes també en català. Motiu del director: a la sala hi havia qui no entenia el català. Si ens hem de guiar per aquest argument, ja podem retirar la nostra llengua d'absolutament tots els espais públics ara mateix. Tot l'esforç que hem fet durant un segle i mig per recuperar la llengua l'hem fet amb una idea clara i irrenunciable: només les llengües que s'usen en tots els àmbits de la vida tenen garantida la subsistència; només així entenem i volem nosaltres la nostra llengua, no pas per llegir un conte a la canalla o per fer tabola en un ressopó. ¿Qui és, l'intolerant?: ¿el qui exigeix que la seva llengua s'utilitzi amb plenitud o el qui la sacrifica i la humilia sistemàticament davant una altra? ¿Qui és que s'ha d'adaptar lingüísticament, nosaltres o els altres? Però en casos com aquest no demano tant: l'ús de diferents llengües soluciona el problema. És extremament escandalós que no es vagi fer així. Per acabar-ho d'adobar, enguany han desa-

paregut del Festival els subtítols en català. ¿Qui és, l'intolerant?: ¿els qui volem la nostra llengua a l'aeroport de la capital del nostre país, als festivals internacionals, a la universitat i als jutjats o qui ens escup a la cara dient-nos que la nostra llengua produeix contaminació acústica o que no s'entén o que dificulta el progrés de Barcelona?

¿Qui és, l'intolerant?: ¿el qui, amb el doble exèrcit armat i mediàtic, ens commina a adorar una sola bandera, una sola sang i una sola llengua o el qui reclama la igualtat absoluta de tots els pobles i de totes les cultures d'Espanya? ¿Qui és, l'intolerant?: ¿els qui anem a Salamanca a dialogar o les autoritats civils i polítiques que es neguen a assistir als nostres raonaments? ¿els qui exposen les nostres raons o els periodistes que es rabegen publicant només els aspectes que consideren negatius, atiant així les rivalitats i les visceralitats entre els pobles d'Espanya? ¿Qui és, l'intolerant?: ¿el qui es manifesta pacíficament al Pla del Palau o bé certes cadenes de ràdio estatals prepotents que ni tan sols esmenten l'acte l'endemà? Un articulista va dir fa uns mesos que els grans mitjans de comunicació d'abast estatal quan parlen del País Basc en parlen *sempre* negativament; una veritat que ha pogut comprovar tothom des de fa vora deu anys, i ara des del juny, ininter-

rompudament. I qui diu del País Basc diu de Catalunya. ¿Qui és, l'intolerant?

¿Qui és, l'intolerant?: ¿el qui es nega a acceptar la llei del vencedor de la guerra o els partits polítics que es baraten vergonyosament l'una per l'altra dues coses igualment irrenunciables? els uns renuncien als papers robats a punta de pistola perquè els altres els donin suport contra la Fundació Franco. I anem alerta, que també podria ser que al final es fregués les mans de tot això el partit que més ha contribuït darrerament a enfrontar les nostres comunitats i que més ha fet i fa per esborrar-nos del mapa: sota la pressió de la gent, aneu a saber si no poden fer un cert gir i després ens el refregaran pels nassos i se'l cobraran amb vots espanyolistes. Aquests dies s'ha dit repetidament que els catalans estem extremament *fatigats*, *fastiguejats* i *desorientats* de la situació. Avui jo salvaria de la vergonya col·lectiva la Comissió per la Dignitat i la Plataforma per la Llengua, que han treballat infatigablement per paliar la situació. I tant de bo la candidatura de Jordi Porta a l'Òmnium Cultural arribi a bon port i que aquesta poderosa entitat contribueixi a aixecar el nostre esperit, la nostra consciència col·lectiva. Hem arribat tan avall que és imprescindible de reaccionar des de tots els àmbits possibles.